

так і підтримки і налагодження взаємодії з правоохоронними органами інших країн та міжнародними правоохоронними організаціями. Як слушно зауважував з цього приводу М.Й. Коржанський «боротьба зі злочинністю – це справа не юридична, а політична справа, не юристів, а політиків» [8, с.5], тому зусиллями лише правоохоронних органів досягнути певних результатів у цій сфері є вкрай складним та фактично нездійсненним.

1. Foreign Affairs «Mafia States Organized Crime Takes Office» By Moisés Naím May/June 2012 URL: <https://www.foreignaffairs.com/articles/2012-04-20/mafia-states>
2. Овчинский В.С. Мафия: новые мировые тенденции. - М.: Книжный мир, 2016. - 384 с.
3. Website Fragile States Index. URL: <https://fragilestatesindex.org>
4. Криминалистика: Учебник для вузов / Под ред. проф. Р.С. Белкина. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: 2006. – 992 с.
5. Проект Закону про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо відповідальності за злочини, вчинені злочинною спільнотою. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?pf3516=2513&skl=10
6. Офіційний сайт Офісу Генерального прокурора. URL: <https://www.gp.gov.ua/ua/1stat>
7. European union serious and organised crime threat assessment 2017. URL: <https://www.europol.europa.eu/activities-services/main-reports/european-union-serious-and-organised-crime-threat-assessment-2017>
8. М.Й. Коржанський. Уголовне право України. Частина загальна: Курс лекцій. – К.: 1996. – 336 с.

Владислав Кундеус,
доцент кафедри
кримінального права та кримінології
Харківського національного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

ПРОФЕСІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЧЛЕНА ЕКІПАЖУ ПОВІТРЯНОГО СУДНА ЯК СПЕЦІАЛЬНОГО СУБ'ЄКТА КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ, ПЕРЕДБАЧЕНОГО СТ. 276-1 КК УКРАЇНИ

Стаття 276-1 Кримінального кодексу України (далі - КК) встановлює підстави кримінальної відповідальності за здійснення професійної діяльності членом екіпажу або обслуговування повітряного руху диспетчером управління повітряним рухом (диспетчером служби руху) у стані алкогольного сп'яніння або під впливом наркотичних чи психотропних речовин [1]. Член екіпажу повітряного судна спеціальним суб'єктом кримінального правопорушення, передбаченого ст. 276-1 КК.

Відповідно до Правил організації та виконання авіаційних робіт у сільському та лісовому господарстві від 22.12.2006 року екіпаж повітряного судна - авіаційний персонал, який у встановленому порядку виконує обов'язки з керування та обслуговування повітряного судна при здійсненні польотів [2]. Авіаційні правила України «Технічні вимоги та адміністративні процедури щодо льотної експлуатації в цивільній авіації» від 05.07.2018 року визначають, що член екіпажу (crew member) - особа, призначена експлуатантом виконувати обов'язки на борту повітряного судна [3]. Відповідно до п. 4 Правил видачі свідоцтв авіаційному персоналу в Україні від 07.12.1998 року до членів екіпажу повітряного судна належать авіаційні фахівці яким видаються свідоцтва або посвідчення: курсант-пілот (літак/вертоліт), приватний пілот (літак/вертоліт); комерційний пілот (літак/вертоліт); транспортний пілот (літак/вертоліт); пілот планеру; пілот вільного аеростату; пілот надлегкого повітряного судна; курсант-штурман; штурман; курсант-бортінженер; бортінженер; бортрадист; борт оператор, бортпровідник, льотчика-спостерігач [4].

Відповідно до ч. 1 ст. 57 Повітряного кодексу України (далі - ПК), екіпаж повітряного судна складається з осіб льотного складу, до якого належать особи льотного екіпажу та екіпажу пасажирського і вантажного салону, які під час польоту постійно виконують такі функції: 1) виконання процедур, передбачених керівництвом з льотної експлуатації повітряного судна; 2) обслуговування устаткування, механізмів та приладів, необхідних для польоту повітряного судна, а також обладнання, встановленого на повітряному су-

дні та необхідного для виконання польотного завдання; 3) забезпечення процедур безпеки пасажирів на борту повітряного судна та їх обслуговування [5].

До осіб, які здійснюють безпечне керування повітряним судном, слід віднести командира повітряного судна (літака, вертольота) та пілота (другого пілота). До працівників, трудова функція яких пов'язана із забезпеченням безпечного технічного обслуговування літального апарату під час польоту, слід віднести посади бортоператора, бортрадиста, бортштурмана, інженера бортового. До наступної групи слід віднести членів екіпажу повітряного судна, на яких покладено обов'язок щодо забезпечення процедур безпеки пасажирів на борту повітряного судна та їх обслуговування, а саме, бортпроводників та бортоператора [6, С. 21].

Професійна діяльність, це діяльність людини за ознаками певної сукупності професійних завдань та обов'язків (робіт), які виконує фахівець. Права, завдання, обов'язки та взаємовідносини суб'єктів, які здійснюють виконання польотів та обслуговування повітряного руху, регламентуються Правилами польотів повітряних суден та обслуговування повітряного руху в класифікованому повітряному просторі України від 05.05.2003 року. Кваліфікаційні характеристики з вимогами до рівня професійних знань і обов'язків професій екіпажу повітряного транспорту встановлює Випуск 68 «Авіаційний транспорт» Довідника кваліфікаційних характеристик професій працівників, що затверджений наказом Міністерства транспорту України № 488 від 17.07.2002 року (далі - Випуск 68 «Авіаційний транспорт»).

Кваліфікаційні характеристики командира повітряного судна (літака, вертольота) та командира повітряного судна (пілота, льотчика) передбачено п. 28 цього документа, який визначає завдання та обов'язки командира повітряного судна (літака, вертольота). Зокрема командира повітряного судна: організовує роботу членів екіпажу на землі та в польоті; у повному обсязі готує екіпаж до польотів та керує передпольотною підготовкою екіпажу; контролює відповідно до керівництва з льотної експлуатації та технології роботи екіпажу стан готовності повітряних суден; виконує політ відповідно до завдання, плану польоту та правил експлуатації повітряних суден згідно з вимогами керівництва з льотної експлуатації; забезпечує безпечне виконання кожного польоту та виконання завдання на політ тощо[7].

Слід вказати, що ст. 60 ПК встановлює відповідальність та права командира повітряного судна: «1) несе відповідальність за безпеку всіх членів екіпажу, пасажирів і вантажу на борту з моменту, коли він піднімається на борт, до моменту, доки не залишить літак після польоту; 2) несе відповідальність за експлуатацію і безпеку повітряного судна з моменту готовності повітряного судна вирулити на злітну смугу для польоту до того моменту, коли закінчилося приземлення і двигун (двигуни), що використовувався як основна силова установка, заглушено; 3) має право віддавати команди, які вважає необхідними і такими, що забезпечують безпеку повітряного судна, пасажирів і вантажу, що перевозяться літаком; 4) має право відмовити в перевезенні: будь-якої особи або будь-якої частини вантажу, якщо, на його думку, це може становити потенційну загрозу безпеці літака чи пасажирів; особі, якщо вона перебуває під впливом алкоголю або медичних препаратів до такого ступеня, що може загрожувати безпеці літака або пасажирів; небажаних пасажирів, депортованих осіб чи ув'язнених, якщо їх переміщення становить загрозу безпеці літака чи пасажирів; 5) повинен забезпечити інформування пасажирів про місцезнаходження аварійних виходів, розташування і використання відповідного аварійного і рятувального обладнання; 6) має право приймати остаточне рішення про прийняття чи неприйняття літака з експлуатаційними недоліками, дозволеними експлуатаційною документацією; 7) повинен забезпечити проведення передпольотної підготовки [5].

Для забезпечення безпеки повітряного судна, що перебуває у польоті, Глава III Конвенції про правопорушення та деякі інші дії, вчинені на борту повітряного судна (Токіо, 14 вересня 1963 року) встановлює повноваження командира повітряного судна для запобігання незаконних діянь, вчинених на борту повітряного судна, які можуть загрожувати або загрожують безпеці повітряного судна в польоті. Відповідно до них командир повітряного судна, якщо він має достатні підстави вважати, що особа вчинила або готується вчинити на борту повітряного судна злочин або акти, передбачені в пункті 1 Статті 1 Конвенції, може застосувати до такої особи розумні заходи, включаючи обмежувальні заходи [8].

Оскільки командир повітряного судна наділений спеціальними владними правами та повноваженнями щодо всіх осіб, які перебувають на борту даного повітряного судна (членів екіпажу та пасажирів), згідно зі ст. 228 Кодексу України про адміністративні правопору-

шення (далі - КУпАП), командир повітряного судна у межах наданих йому повноважень, має право від імені органів повітряного транспорту розглядати справи про адміністративні правопорушення і накладати адміністративні стягнення за адміністративні правопорушення, що передбачені ст. 111 (крім порушень, вчинених на аеродромах, не внесених до державного реєстру аеродромів України, поза територією аеродромів та на посадкових майданчиках), ч. 1 ст. 112, ч. 2 ст. 120, ч. 2 ст. 135, ст. 137 КУпАП [9].

Слід вказати, обов'язки, пов'язані з керуванням повітряного судна та його системами впродовж льотного часу виконують і інші авіаційні фахівці, які мають свідоцтва або посвідчення: курсанта-пілота, приватного пілота, комерційного пілота, транспортного пілота, пілота планера, пілота вільного аеростата, пілота надлегкого повітряного судна [10, 11].

Кваліфікаційні характеристики бортштурмана встановлює п. 6 (фахівці) Випуску 68 «Авіаційний транспорт». Зокрема бортштурман: «Підбирає необхідну довідкову документацію. Особисто підготує льотні карти. Дотримується правил передльотного відпочинку. Аналізує і правильно оцінює метеорологічну й аеронавігаційну обстановку під час приготування до польоту і в польоті. Виконує штурманське підготування до польоту. Контролює стан і готовність приладового і навігаційного устаткування повітряного судна і експлуатує його відповідно до керівництва з льотної експлуатації. Своєчасно доповідає в польоті командирі повітряного судна про відхилення і несправності і дає пропозиції з їх усунення. Піклується про пасажирів, вживає заходів за вказівкою (дозволом) командира повітряного судна для забезпечення їх безпеки, збереження судна і розміщених на його борту вантажів, спеціального устаткування і льотної документації. Оглядає повітряне судно відповідно до керівництва з льотної експлуатації, після посадки і зарулювання на стоянку і доповідає командирі повітряного судна свої зауваження» [7].

Розділ 314 «Фахівці, що керують суднами та літальними апаратами і забезпечують судноплавство та польоти» Класифікатора професій ДК 003:2010 (розділ 3143) включає в себе і інших льотних фахівців, до яких належать: бортмеханік, бортоператор, інженер бортовий інші особи [12]. Права, обов'язки, знання та кваліфікаційні вимоги цих фахівців, встановлено в інших розділах Випуску 68 «Авіаційний транспорт» [7].

Згідно п. 2 Правил визначення робочого часу та часу відпочинку екіпажів повітряних суден цивільної авіації України від 02.04.2002 року частина екіпажу повітряного судна, на яку покладено обов'язки з обслуговування пасажирів, гарантування безпеки перевезення пасажирів та вантажів, виконання авіаційних робіт на борту повітряного судна впродовж льотного часу визначається як «кабінний склад» [13]. Авіаційні правила України «Технічні вимоги та адміністративні процедури щодо льотної експлуатації в цивільній авіації» визначають, що член кабінного екіпажу (cabin crew member) це - член екіпажу з відповідною кваліфікацією, окрім члена льотного екіпажу або технічного персоналу, призначений експлуатантом для виконання обов'язків, пов'язаних із безпекою пасажирів та польоту під час експлуатації [3]. Розділ 511 Класифікатора професій ДК 003:2010 до працівників, що надають послуги в дорозі відносить бортпровідника, інструктора-провідника бортового, старшого бортового провідника служби бортпровідників [12].

Слід зазначити, що відповідно до ст. 62 ПК для виконання певних функцій, крім функцій екіпажу, за рішенням експлуатанта на борту повітряного судна можуть перебувати спеціалісти, які не входять до складу екіпажу, але забезпечують виконання технологічних процесів перевезення та виконання видів польотів або авіаційних робіт чи технічне обслуговування повітряних суден у позабазових аеропортах [5].

Висновок. Дослідження нормативних характеристик категорії «екіпаж повітряного судна» показує, що за законодавством в галузі цивільної авіації до екіпажу повітряного судна слід належать особи льотного екіпажу (командир повітряного судна, штурман, бортінженер та інші особи льотного складу) та екіпажу пасажирського і вантажного салону (бортпровідник, бортоператор, інші особи). Професійна діяльність цих осіб пов'язана із виконанням під час польоту таких функцій: 1) керування повітряним судном - виконання процедур, передбачених керівництвом з льотної експлуатації повітряного судна; 2) обслуговування повітряного судна - обслуговування устаткування, механізмів та приладів, необхідних для польоту повітряного судна, а також обладнання, встановленого на повітряному судні та необхідного для виконання льотного завдання при здійсненні польотів; 3) забезпечення процедур безпеки пасажирів на борту повітряного судна та їх обслуговування.

1. Кримінальний кодекс України: Закон від 05.04.2001 р. № 2341-III URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>. (дата звернення: 25.02.2021).
2. Про затвердження Правил організації та виконання авіаційних робіт у сільському та лісовому господарстві: Наказ Міністерства транспорту та зв'язку України від 22.12.2006 р. № 1179 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0286-07#Text> (дата звернення: 25.02.2021).
3. Про затвердження Авіаційних правил України «Технічні вимоги та адміністративні процедури щодо льотної експлуатації в цивільній авіації»: Наказ Державної авіаційної служби України від 05.07.2018 р. № 682 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1109-18#Text> (дата звернення: 25.02.2021).
4. Про затвердження Правил видачі свідоцтв авіаційному персоналу в Україні: Наказ Міністерства транспорту України від 07.12.1998 р. № 486 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0833-98#Text> (дата звернення: 25.02.2021).
5. Повітряний кодекс України: Закон України від 19.05.2011 р. № 3393-VI // Відомості Верховної Ради України. 2011. № 48/49. Ст. 5367.
6. Синенко С.В. Специфіка трудової функції працівників авіаційного транспорту // Наукові праці Національного авіаційного університету. Серія Юридичний вісник «Повітряне і космічне право» / С.В. Синенко. К., 2016. № 3(40). С. 17-23.
7. Довідник кваліфікаційних характеристик професій працівників. Вип. 68: «Авіаційний транспорт». Професії керівників, професіоналів, фахівців, технічних службовців та робітників. Наказ Міністерства транспорту України від 17.07.2002 р. № 488 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/va488361-02#Text6>. (дата звернення: 25.02.2021).
8. Конвенція про правопорушення та деякі інші дії, вчинені на борту повітряного судна (То-кіо, 14 вересня 1963 р.) URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_244#Text (дата звернення: 25.02.2021).
9. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 07.12.1984 р. № 8073-X URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text> (дата звернення: 25.02.2021).
10. Конвенція про міжнародну цивільну авіацію 1944 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_038#Text (дата звернення: 25.02.2021).
11. Про затвердження Правил визначення робочого часу та часу відпочинку екіпажів повітряних суден цивільної авіації України: Наказ Міністерства транспорту та зв'язку України від 02.04.2002 р. № 219. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0390-02>. (дата звернення: 25.02.2021).
12. Національний класифікатор України. Класифікатор професій. ДК 003:2010: Наказ Державного комітету України з питань технічного регулювання та споживчої політики від 28.07.2010 р. № 327 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/va327609-10#Text> (дата звернення: 25.02.2021).
13. Про затвердження Правил визначення робочого часу та часу відпочинку екіпажів повітряних суден цивільної авіації України: Наказ Міністерства транспорту та зв'язку України від 02.04.2002 р. № 219. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0390-02>. (дата звернення: 25.02.2021).

Валерій Литвинов,
старший викладач кафедри
кримінального процесу
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ЗАКРИТТЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ НА СТАДІЇ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ ЗА РЕАБІЛІТАЦІЙНИХ ПІДСТАВ

Підстави закриття кримінального провадження на стадії досудового розслідування не одне десятиліття класифікуються вченими на реабілітаційні та не реабілітаційні [3, 4]. Реабілітаційними підставами прийнято вважати ті, застосування яких надає право особі, стосовно якої здійснювалося кримінальне переслідування (підозрюваного), відновити усі свої права, що були обмежені.

Одна з реабілітаційних підстав закриття кримінального провадження передбачена п. 3 ч. 1 ст. 284 КПК України та застосовується у разі, коли «не встановлені достатні докази для доведення винуватості особи в суді і вичерпані можливості їх отримати».

Формулювання назви вищезазначеної підстави у науковій літературі тривалий час породжує полеміку. Адже ця підстава є реабілітаційною, втім її назва містить у собі обвинувальний ухил. Він проявляється у формулюванні зазначеної підстави із застосуванням